

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG ĐỘI NGŨ NHÀ GIÁO - TỪ GÓC NHÌN CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC ĐẠI HỌC TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

LÊ THANH BÌNH*
NGUYỄN ĐỨC PHÚC**

Với chức năng đào tạo chuyên sâu theo các ngành, nghề trong xã hội, giáo dục đại học đã trở thành điều kiện tiên quyết của quá trình phát triển kinh tế - xã hội, góp phần cung cấp nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu ngày càng tăng của thị trường lao động. Theo đó, công tác quản lý, nâng cao năng lực đội ngũ nhà giáo tại các cơ sở giáo dục đại học được xem là nhân tố then chốt, quyết định việc bảo đảm chất lượng giáo dục đại học.

Từ khóa: Giáo dục đại học; nhà giáo; chất lượng giáo dục đại học; phát triển kinh tế - xã hội.

With the function of intensive training by sectors and professions in society, higher education has become a prerequisite of socio-economic development, contributing to providing high-quality human resources to meet the increasing requirements of the labor market. Accordingly, the management and improvement of teachers at higher education institutions is considered as a key factor in ensuring the quality of tertiary education.

Keywords: Higher education; teachers; quality of higher education; socio-economic development.

NGÀY NHẬN: 16/9/2023   NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 11/10/2023   NGÀY DUYỆT: 17/11/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.334.2023.674>

1. Một số vấn đề chung về chất lượng đội ngũ nhà giáo trong tương quan chất lượng giáo dục đại học

Luật Giáo dục năm 2019 quy định: “Nhà giáo làm nhiệm vụ giảng dạy, giáo dục trong cơ sở giáo dục... Nhà giáo giảng dạy ở cơ sở giáo dục mầm non, giáo dục phổ thông, cơ sở giáo dục khác, giảng dạy trình độ sơ cấp, trung cấp gọi là giáo viên; nhà giáo giảng dạy từ trình độ cao đẳng trở lên gọi là giảng viên”. Ở các trường công lập, nhà giáo đồng

thời là viên chức, được phân thành ngạch giảng viên cao cấp, giảng viên chính, giảng viên, trợ giảng.

Từ điển tiếng Việt định nghĩa, đội ngũ là “tập hợp gồm một số đông người cùng chức năng hoặc nghề nghiệp, thành một lực lượng”¹. Theo đó, đội ngũ nhà giáo đại học

* PGS.TS, Học viện Ngoại giao

** NCS của Đại học Tài chính trực thuộc Chính phủ Nga

là một tập thể gồm những giảng viên và cán bộ quản lý giáo dục, tổ chức thành một lực lượng, có chung nhiệm vụ thực hiện các mục tiêu giáo dục đã đặt ra cho cơ sở giáo dục đại học.

Thứ nhất, Nhà giáo có vai trò quyết định trong việc bảo đảm chất lượng giáo dục đại học, có vị thế quan trọng trong xã hội, được xã hội tôn vinh.

Đại hội lần thứ XIII của Đảng (năm 2021), đã khẳng định: “Chú trọng đào tạo, đào tạo lại đội ngũ giảng viên đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục, đào tạo”...². Giáo dục đại học là cấp học cao nhất trong hệ thống giáo dục, có vai trò đặt nền móng cho sự phát triển kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp của người học, có ảnh hưởng lớn đến chất lượng nguồn nhân lực của đất nước. Trong đó:

Nhà giáo - giảng viên: là người động viên, khuyến khích, định hướng nhu cầu đào tạo của người học. Một nhà giáo giỏi trước hết là một người thầy giỏi, một người uyên bác về kiến thức chuyên ngành mình dạy, có hiểu biết sâu sắc về chương trình đào tạo, có kỹ năng dạy và học, được trang bị tốt kiến thức về môi trường, hệ thống, mục tiêu, triết lý giáo dục của cơ sở đào tạo... Đây là đòi hỏi thiết thực, bởi chất lượng đội ngũ giảng viên quyết định đến chất lượng đào tạo, sẽ khẳng định uy tín của các cơ sở giáo dục đại học.

Nhà giáo - nhà khoa học: việc nghiên cứu giúp nhà giáo có điều kiện đào sâu, nắm bắt tốt hơn kiến thức chuyên môn, qua đó kịp thời điều chỉnh, bổ sung những nội dung kiến thức trong bài giảng. Nghiên cứu còn giúp cho nhà giáo có được phong cách và phương pháp làm việc khoa học, xem xét vấn đề một cách đa chiều và khách quan. Đây là cơ sở cần thiết để tiến hành đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy của các trường đại học.

Nhà giáo - nhà cung ứng dịch vụ cho xã hội: đây là vai trò mà nhiều nhà giáo đã và

đang thực hiện, được xã hội đánh giá cao và kỳ vọng ở đội ngũ nhà giáo. Đối với nhà trường và sinh viên, một nhà giáo cần thực hiện các công tác quản lý lớp, công việc hành chính, giới thiệu các cơ hội thực tập, việc làm cho sinh viên... Với ngành Giáo dục, giảng viên làm phản biện cho các tạp chí khoa học, tham dự và tổ chức các hội thảo khoa học.

Thứ hai, tiêu chuẩn đánh giá chất lượng nhà giáo.

Luật Giáo dục năm 2019 đã quy định nhà giáo phải đáp ứng các tiêu chuẩn sau đây: (1) Có phẩm chất, tư tưởng, đạo đức tốt; (2) Đáp ứng chuẩn nghề nghiệp theo vị trí việc làm; (3) Có kỹ năng cập nhật, nâng cao năng lực chuyên môn, nghiệp vụ; (4) Bảo đảm sức khỏe theo yêu cầu nghề nghiệp.

Thông tư số 12/2017/TT-BGDĐT ngày 15/5/2017 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo quy định về kiểm định chất lượng cơ sở giáo dục đại học đã xác định một số yêu cầu về quản lý nguồn nhân lực, như: (1) Khả năng đáp ứng đầy đủ nhu cầu của hoạt động đào tạo, nghiên cứu khoa học và phục vụ cộng đồng; (2) Các tiêu chí tuyển dụng và lựa chọn; (3) Tiêu chuẩn năng lực của các nhóm cán bộ, giảng viên, nhân viên khác nhau; (4) Nhu cầu đào tạo, bồi dưỡng, phát triển đội ngũ cán bộ, giảng viên, nhân viên; (5) Hệ thống quản lý việc thực hiện nhiệm vụ; (6) Các chế độ, chính sách, quy trình và quy hoạch về nguồn nhân lực được rà soát thường xuyên và cải tiến.

Thông tư số 17/2021/TT-BGDĐT ngày 19/5/2017 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo quy định về chuẩn chương trình đào tạo; xác định rõ yêu cầu đối với đội ngũ giảng viên: (1) Giảng viên có trình độ thạc sỹ trở lên, trợ giảng có trình độ đại học trở lên; (2) Có ít nhất 1 tiến sỹ ngành phù hợp là giảng viên cơ hữu để chủ trì xây dựng, tổ chức thực hiện chương trình đào tạo; (3) Có

ít nhất 5 tiến sỹ có chuyên môn phù hợp là giảng viên cơ hữu để chủ trì giảng dạy chương trình, trong đó mỗi thành phần của chương trình phải có giảng viên với chuyên môn phù hợp chủ trì giảng dạy; (4) Có đủ số lượng giảng viên để bảo đảm tỷ lệ sinh viên trên giảng viên không vượt quá mức quy định cho từng lĩnh vực đào tạo.

Quyết định số 89/QĐ-TTg ngày 18/01/2019 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án nâng cao năng lực đội ngũ giảng viên, cán bộ quản lý các cơ sở giáo dục đại học đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo giai đoạn 2019 - 2030 xác định, xây dựng đội ngũ giảng viên, cán bộ quản lý các cơ sở giáo dục đại học cần bảo đảm về chất lượng, hợp lý về cơ cấu, đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục, đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao và phát triển khoa học - công nghệ cho đất nước, gắn với yêu cầu khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo, yêu cầu của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0.

AUN-QA trực thuộc mạng lưới các trường đại học Đông Nam Á, được chính thức công nhận hoạt động tại Việt Nam từ tháng 3/2022 quy định, giảng viên bậc đại học phải có những khả năng: (1) Thiết kế và triển khai chương trình dạy và học một cách nhất quán; (2) Sử dụng đa dạng các phương pháp dạy và học và lựa chọn phương pháp kiểm tra, đánh giá phù hợp nhất; (3) Phát triển và sử dụng đa dạng các công cụ/nguồn lực hỗ trợ giảng dạy; (4) Giám sát, đánh giá chất lượng giảng dạy của bản thân và đánh giá chất lượng học phần do mình phụ trách; (5) Rút kinh nghiệm đối với hoạt động giảng dạy của bản thân để cải tiến; (6) Tham gia nghiên cứu và cung cấp các dịch vụ...³.

Nhìn chung, các tiêu chuẩn đánh giá chất lượng đội ngũ nhà giáo đại học đã khẳng định vai trò quan trọng, cung cấp nhiều thông tin khách quan cho các trường

đại học và các cơ quan quản lý nhằm cải thiện chất lượng giáo dục đại học. Điều này đòi hỏi sự quyết tâm, nguồn lực rất lớn từ cán bộ lãnh đạo và toàn thể đội ngũ giảng viên của các cơ sở giáo dục đại học.

2. Một số vấn đề về chất lượng đội ngũ nhà giáo ở các cơ sở giáo dục đại học Việt Nam hiện nay

Một là, đội ngũ nhà giáo đã có sự phát triển nhanh về số lượng, hợp lý về cơ cấu và phân bố tương đối toàn diện trong các trường đại học. Theo thống kê của Bộ Giáo dục và Đào tạo, cả nước có 232 trường đại học, tổng số giảng viên làm việc toàn thời gian của cả nước tính đến ngày 31/12/2021 là hơn 85.000 người (trong tổng số 1,3 triệu nhà giáo ở tất cả các cấp học trên cả nước). Trong đó, số giảng viên có chức danh giáo sư đang tham gia giảng dạy chiếm tỷ lệ 0,89%; số giảng viên có chức danh phó giáo sư là 6,21%; số giảng viên có học vị tiến sỹ là 25,19%; số giảng viên có trình độ thạc sỹ với 60,35% và giảng viên trình độ đại học là 7,36%⁴.

Hai là, chất lượng đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý các cơ sở giáo dục đại học cơ bản đáp ứng yêu cầu thực hiện đổi mới chương trình giáo dục - đào tạo. Hầu hết đội ngũ nhà giáo có lòng yêu nghề, phẩm chất đạo đức tốt, tinh thần trách nhiệm cao trong công việc, có ý chí vươn lên, tích cực học tập, tự học tập, bồi dưỡng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ. Trong bối cảnh ngành Giáo dục chịu ảnh hưởng nặng nề của dịch Covid-19, đội ngũ nhà giáo nói chung và giảng viên đại học nói riêng đã chủ động, vận dụng linh hoạt, sáng tạo phương pháp và hình thức dạy học, nhất là dạy học trực tuyến nhằm duy trì các hoạt động giáo dục, được ghi nhận và đánh giá cao.

Ba là, hiệu quả hoạt động khoa học - công nghệ ở các trường đại học được nâng lên cả về số lượng và chất lượng, qua đó nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo, đáp

ứng nhu cầu của người học. Theo thống kê của Bộ Giáo dục và Đào tạo, trong 5 năm (từ năm 2014 - 2018), khoa học - công nghệ của Việt Nam đã có những bước tiến nhảy vọt khi số công trình nghiên cứu trên các tạp chí quốc tế tăng hơn 2 lần. Báo cáo khoa học - công nghệ Việt Nam năm 2016 cũng cho thấy, hàng năm, các trường đại học Việt Nam thu hút đầu tư khoa học - công nghệ của Nhà nước với bình quân 1.063,2 tỷ đồng⁵, chiếm tỷ lệ cao so với các tổ chức khoa học - công nghệ trong cả nước.

Bốn là, công tác bồi dưỡng nâng cao năng lực cho đội ngũ nhà giáo đại học được đặc biệt quan tâm, đổi mới từ nội dung, chương trình, phương thức tổ chức. Công tác xây dựng và triển khai thực hiện quy hoạch mạng lưới cơ sở giáo dục đại học hợp lý hơn, gắn với giải pháp về biên chế sự nghiệp giáo dục, kịp thời tháo gỡ khó khăn, vướng mắc, tạo thuận lợi cho việc bố trí, sử dụng đội ngũ ở các trường đại học.

Năm là, vấn đề tự chủ trong giáo dục đại học công lập có nhiều chuyển biến tích cực. Các trường tự chủ đã chủ động sắp xếp, kiện toàn nhân sự, nhờ đó bảo đảm tính tinh gọn hơn. Các trường cũng đã xây dựng phương án tuyển dụng theo hướng chất lượng cao, tuyển dụng các chuyên gia, các nhà khoa học uy tín. Lực lượng lao động trực tiếp (giảng viên) tăng trong khi đội ngũ lao động gián tiếp (chuyên viên và nhân viên) giảm xuống, trong đó chú trọng hơn đến sử dụng công nghệ thông tin và thuê ngoài để tăng hiệu quả hoạt động.

Bên cạnh những kết quả đạt được, chất lượng đội ngũ nhà giáo đại học Việt Nam vẫn còn nhiều hạn chế, làm cho những kết quả đạt được chưa đáp ứng với yêu cầu, mục tiêu, nhiệm vụ đề ra và sự đầu tư của xã hội.

(1) Công tác quy hoạch, xây dựng, bồi dưỡng đội ngũ nhà giáo, xây dựng chiến lược nguồn nhân lực, dự báo nhu cầu nhân

lực nhiều trường đại học chưa gắn với với quy hoạch mạng lưới tổng thể trên phạm vi toàn quốc. Nhiều trường đại học thông báo tuyển dụng giảng viên liên tục quanh năm nhưng không tuyển đủ. Tình trạng thừa, thiếu cục bộ giảng viên giữa các khoa, ngành còn phổ biến, nếu theo quy định về tỷ lệ sinh viên/giảng viên.

(2) Đa số các trường đại học mới chỉ chú trọng tới hoạt động đào tạo, trong khi nhiệm vụ nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ còn rất hạn chế và khiêm tốn. Số lượng các công bố quốc tế mặc dù đạt kết quả khá ấn tượng trong thời gian qua nhưng còn hạn chế so với yêu cầu và tiềm năng.

(3) Mô hình và cơ chế quản trị đội ngũ của các cơ sở giáo dục đại học còn chậm đổi mới, chưa đáp ứng yêu cầu trong nền kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế. Ở nhiều trường đại học, cán bộ hành chính vẫn còn tình trạng làm công ăn lương, “sáng cấp ô đi, chiều cấp ô về”. Công tác đánh giá, xếp loại thi đua nhà giáo ở các trường đại học có nơi chưa thực chất, chưa phản ánh đúng, ảnh hưởng đến động lực phấn đấu của đội ngũ nhà giáo và chất lượng đào tạo.

(4) Hệ thống văn bản pháp lý hiện nay còn một số bấp cập, nhiều quy định chưa kịp điều chỉnh để phù hợp với chủ trương tự chủ đại học. Trong tuyển dụng, bố trí giảng viên, về lý thuyết là các trường công lập được quyền quyết định nhưng thực tế một số vấn đề, như: lương, chế độ đãi ngộ, bổ nhiệm ngạch..., chưa thực hiện được vì cán bộ, giảng viên trường công lập còn là viên chức nhà nước, trong khuôn khổ của *Luật Viên chức*. Việc chi trả lương vẫn phải tính theo hệ số lương cơ bản do Nhà nước quy định.

3. Giải pháp nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo trong tương quan chất lượng giáo dục đại học

Thứ nhất, đổi mới công tác xây dựng quy hoạch, chiến lược và sửa đổi, bổ sung hoàn

thiện các quy định về phát triển nguồn nhân lực, thu hút, bồi dưỡng đội ngũ giảng viên; nghiên cứu xây dựng cơ chế, chính sách đãi ngộ, xếp loại, thi đua, khen thưởng đối với giảng viên rõ ràng, theo kịp với thực tế phát triển của nhà trường và xã hội.

Thứ hai, xây dựng bộ tiêu chuẩn nghề nghiệp của giảng viên trong các cơ sở giáo dục đại học; đẩy mạnh công tác đào tạo tại chỗ, bồi dưỡng đối với đội ngũ giảng viên nhằm nâng cao chất lượng cả về năng lực chuyên môn lẫn kiến thức, nghiệp vụ sư phạm. Chú trọng bồi dưỡng về bản lĩnh, phẩm chất, đạo đức, coi đây là khâu quan trọng nhất, bởi chỉ khi có quan điểm, lối sống đúng đắn, người giảng viên mới đủ bản lĩnh, năng lực để truyền đạt kiến thức, là tấm gương sáng cho các thế hệ sinh viên, học viên học tập và noi theo.

Thứ ba, bổ sung, hoàn thiện cơ chế, chính sách tuyển dụng, sử dụng, vinh danh đối với đội ngũ giảng viên tương xứng với thành tích và năng lực cá nhân; điều chỉnh chính sách lương, phụ cấp ưu đãi, tạo động lực và điều kiện cho đội ngũ nhà giáo nâng cao năng lực, trình độ. Trong điều kiện tuyển sinh theo nhu cầu xã hội hiện nay, nên có chính sách sử dụng, điều chuyển và phân công công việc phù hợp. Cần thiết “thể chế hóa về năng lực giỏi, yếu trong chuyên môn giảng dạy để bố trí đúng vị trí, phân biệt người đã đào tạo ở những trường danh tiếng thế giới với người đạo tạo tại trường bình thường, người đào tạo kiểu hàm thụ tại chức..., trong sử dụng, đãi ngộ. Tạo điều kiện để nhiều giảng viên được học hỏi, trao đổi, giao lưu quốc tế”⁶.

Thứ tư, cần đổi mới phương pháp giảng dạy, với phương châm giáo dục lấy người học làm trung tâm. Việc phát huy được tính chủ động trong giờ học là một việc hết sức cần thiết. Cần rèn cho người học thói quen

đặt câu hỏi, năng lực phản biện khoa học. Cùng với đó, kết hợp hiệu quả các phương pháp, kỹ thuật giảng dạy, đánh giá qua nhiều hình thức như trực tiếp, trực tuyến, tranh biện, mô phỏng, xây dựng đề án khoa học, có chính sách thưởng điểm, miễn thi trong môn học... nhằm tạo động lực cho người học.

Thứ năm, đẩy mạnh công tác nghiên cứu khoa học trong đội ngũ giảng viên, nhất là giảng viên trẻ, gắn nghiên cứu khoa học với đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy. Tổ chức và khuyến khích giảng viên tham gia hội nghị, hội thảo khoa học trong và ngoài nước. Về đào tạo đại học và sau đại học, cần hướng các đề tài, luận án vừa bảo đảm tính lý luận nhưng vừa đáp ứng việc phục vụ thực tiễn □

Chú thích:

1. Hoàng Phê. *Từ điển tiếng Việt*. Viện Ngôn ngữ học. NXB Đà Nẵng, 2003, tr. 339.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021, tr. 138.
3. ASEAN University Network. *Tài liệu hướng dẫn đánh giá chất lượng cấp chương trình đào tạo theo AUN-QA phiên bản 4.0*. NXB Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh, 2021, tr. 42.
4. *Thu hút giảng viên là giáo sư, phó giáo sư đã khó nhưng việc giữ chân họ còn khó hơn*. <https://giaoduc.net.vn>, ngày 09/10/2022.
5. *Thúc đẩy nghiên cứu khoa học trong các trường đại học*. <https://nhandan.vn>, ngày 04/9/2017.
6. Lê Thanh Bình. *Một số vấn đề về quản lý nhà nước kinh tế, văn hóa, giáo dục trên thế giới và Việt Nam*. H. NXB Chính trị quốc gia, 2009, tr. 381.

Tài liệu tham khảo:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập II*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021.
2. *Luật Giáo dục* năm 2019.